

Izšla vsak četrtak in velja s poštnino vred ali v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 82 D, pol leta 16 D, četrt leta 8 D. Izven Jugoslavije 56 D. Naročnina se pošlje na upravnništvo »Slov. Gospodarja« v Mariboru, Koroška cesta 5. List se do pošilja do odpovedi. Naročnina se plačuje vnaprej. — Telefon interurban št. 113.

Posamezna številka stane 1-50 din.

Poštnina plačana v gotovini.

Uredništvo je v Mariboru, Koroška cesta št. 5. Rokopisi se ne vračajo. Upravnništvo sprejema naročnino, inserate in reklamacije.

Cene inseratov po dogovoru. Za večkratne oglase primeren popust. Nezaprete reklamacije so poštne proste.

Cekovni račun poštne urada Ljubljana 10.603, Telefon interurb, št. 113.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

17 številka

MARIBOR, dne 29. aprila 1926.

60. letnik.

Krščanska šola.

V nedeljo, 25. aprila, je priredila škofijska zveza Krščanske šole v Mariboru svoje zborovanje. Zborovanje, ki se je ob prav dobrem obisku vršilo v dvorani Zadrugne banke, je vodil dr. Veble. Raztolmačil je na podlagi pravil visoki in plemeniti cilj Krščanske šole ter priporočal, da se v Mariboru in po deželi čimprej ustanovijo podružnice tega velevažnega društva.

Glavni govornik je bil poslanec dr. Hohnje, ki je natanko določil ter podrobno razložil naše stališče v šolskem vprašanju. Dve sili sta, ki se borita za šolo: sila absolutistične države in moč krščanske vesti.

Po naravnem pravu imajo starši dolžnost in pravico skrbeti za svoje otroke v telesnem in duševnem oziru. Ako sami ne morejo izvršiti naloge poduka in vzgoje svojih otrok, jim pride na pomoč šola. Šola je po svojem postanku in bistvu pomožni zavod za famillije in starše. Šola ni državna ustanova niti ni suveren zavod, ki je nadrejen staršem, marveč je pomožni zavod za starše ter mora mladino vzgojevati po željah in načelih staršev. Država ima tudi pravico nad šolo, v kolikor ima pravico zahtevati, da se mladini da potrebna mera znanja ter da se v njej gojijo državljanske čednosti. Ako se to ne more drugače doseči, kakor v šoli, sme prisiliti starše in njihove namestnike, da pošljejo otroke v šolo. Nikakor pa nima pravice monopolizirati šolo. Ako sili starše, da morajo pošiljati otroke v nekrščansko državno šolo, je to krivica in nasilje nad vestjo krščanskih staršev.

Šolski monopol države je ozko zvezan z idejo absolutistične (vsemogočne) države, ki se smatra za vir vsega prava. Ker je 18. stoletje bilo ona doba, v koji se je državni absolutizem dejansko izvajal ter znanstveno branil, je v tem času tudi iskati začetke monopoliziranja šole po državi. Takrat se je šola, ki je prej po veliki večini bila zadeva cerkve, začela proglašati kot politično — kot državna zadeva.

Država je začela otroke proglašati kot svojo last, s kojo more vsaj v duševnem oziru razpolagati po mili volji. Vlastodržci in njihovi idejni voditelji so se povrnili k pojmovanju stare Sparte, da so otroci, osobito moška mladež, državna lastnina, ki se mora staršem odvzeti ter v državnih zavodih duševno in telesno tako pripraviti (pripraviti), da bodo mogli izvrševati svojo življenjsko nalogo, t. j. služiti državi kot dobri vojaki ter tako tudi kot dobri državljani.

Ista načela so deklamirali krvavi voditelji velike francoske revolucije: Danton, Robespierre, Marat. Odpraviti so hoteli v Franciji versko šolo ter upeljati brezbožno državno šolo, pa niso v loti mogli uspeti. Ko je bila l. 1870 proglašena 3. francoska republika, so svobodomislci in framasoni (prostozidarji) smatrali, da je prišel čas za ureditve njihovih protikatoliških in protiverskih teženj. Razvili so strastno agitacijo proti verski šoli ter niso mirovali, dokler ni bila uzakonjena ustanova državne brezverske šole,

katere imenujejo z varljivim imenom »lajčne šole« (posvetne šole brez cerkve in duhovščine). — Francoski naučni minister J. Ferry, član framasonске lože, je predložil zakon, po kojem se naj v učnem načrtu državnih ljudskih šol črta veronauk ter se mesto njega upelje nekaj moralni in državljanski poduk. Ta zakon je bil 23. marca 1882 v francoskem senatu sprejet. Zato so hvaležni framasoni in svobodomislci Ferryju v Tuilerijah v Parizu postavili sijajen spomenik iz marmorja, ki je bil l. 1910 z velikimi svečanostmi otvoren.

S Ferryjevo šolsko reformo je sicer državna šola bila razkristjanjena, toda poleg državnih šol so obstojale zasebne šole verskega značaja. Te šole so bile v veliki večini: od celotnega broja 17.000 ljudskih šol je 14.000 bilo v zasebnih rokah, večinoma v rokah verskih redov. Te šole so bile framasonom trn v peti. Niso mogli mirno spat, dokler so te šole še delovale. Ideja 3. republike, tako so govorili, pisali in agitirali, zahteva ukinitje in zatrtje vseh verskih šol ter celotno upeljavo laične šole v celi Franciji. Njihova fanatična agitacija je dosegla popoln uspeh. Volitve v francoski parlament l. 1902 so prinesle radikalno večino. Sestavilo se je ministristvo Combesovo, v kojem je bilo izmed 12 ministrov 8 notoričnih framasonov, 2 tiha framasona in samo 2 neframasona. Velika loža Francije je čutila, da je prišel čas, ko se bodo njeni protikatoliški šolski cilji izpolnili. Na svojem občnem zboru l. 1902 je sprejela ta-le sklep: »Velika loža Francije čestita ministrskemu predsedniku Combesu in njegovi vladi k odločni republikanski politiki ter ga poziva, naj vstraja z največjo energijo v svoji borbi proti klerikalizmu v vseh oblikah.«

In Combes je vztrajal, dokler niso bile vse zasebne verske šole zaprte, katoliški redovniki izgnani ter zastopstvo Francije pri Sveti Stoliči ukinjeno.

Francosko framasonstvo in vesoljno svobodomiselstvo je triumfiralo. Vseposvodi so se pojavili pozikusi upeljati v šolstvu francoske razmere. Laična šola je postala geslo in zahteva svobodomiselnih elementov po raznih državah.

Tudi v naši državi je dovolj takih elementov. Svojih nakan ne krijejo s plaščem republikanizma, kakor njihovi somišljeniki na Francoskem, ker jim zato nedostaje poguma, marveč s plaščem narodnega edinstva. Na Francoskem zahteva ideja 3. republike upeljavo brezverske laične šole, pri nas pa to zahteva ideja narodnega edinstva. Tim krogom se je posrečilo, tej svoji zahtevi dati zakonsko obliko v 16. členu ustave, ki med drugim določa: »Vse šole morajo dajati moralno vzgojo in razvijati državljansko zavest v duhu narodnega edinstva in verske strpljivosti.«

Naši ustavotvorci in ustavoverci so pozabili opredeliti tisto »moralno« vzgojo, ki jo naj dajejo šole v naši državi. Morala vsebuje zakone za krepkosto življenje. Vsak zakon predpostavlja zakonodajalca, ki je kompetenten za ustvaritev zakonov. Kdo je najvišji moralni zakonodajalec za šole v naši državi? Je-li

kak jugoslovanski Kristus? Ni ga drugega Kristusa, kakor eden, in ta je Kristus, Sin živega Boga. On je najvišji zakonodajalec za življenje vsakega kristjana brez razlike narodnosti ali države. Zato tudi šole v naši državi ne morejo in ne smejo dajati druge moralne vzgoje, kakor krščanske. Za katoličane je pozvana, in to edino pozvana učiteljica in tolmačinja te morale od Kristusa ustanovljena katoliška cerkev.

Za katoliško dečo šola ne more biti druga nego katoliška. V njej mora biti odločen prostor, in to važen prostor cerkvi. Ta prostor ji pripada po božjem pravu. Od Kristusa ji podeljena učiteljska naloga se razteza na vse, na odrasle in zlasti na mladino. Ker se v kulturnih državah vzgoja mladine vrši po šolah, je cerkev vsled naloge, prejete od Kristusa, dolžna delovati v vseh šolah, kjer so katoliški otroci. Delo cerkve v šoli je pred vsem namenjeno verskemu poduku in versko-moralni vzgoji. Oblast za to prihaja od Kristusa preko cerkve, in kdor te oblasti nima, ne more vršiti verskega poduka v šoli, pa magari ima za to legitimacijo od kakršnekoli ustave in kateragakoli ministra. Cerkev mora imeti pravo, da ureja krščansko življenje v šolah. Da more cerkev izvršiti svojo nalogo v šoli, ji mora biti osigurana soudeležba pri nadzorstvu nad šolstvom, nad tistimi, ki v šoli delujejo, in nad tem, kar se v šoli godi. Cerkvi mora biti tudi, kakor poedincu, zajamčeno popolno pravo za ustanovitev lastnih šol, katerim se ne smejo staviti ovire, marveč se jim mora dajati podpora. Ako ti pogoji niso izpolnjeni, postane šolstvo za krščansko vest tem večji in hušji kamen spodtike, čim več je državna in šolska uprava v rokah strank, ki katoliški cerkvi nasprotujejo.

Kar se tiče državnih činiteljev, ki določujejo pri nas zakonske in upravne pravce na polju šolstva, se spominjam besed velikega voditelja katoličanov v Nemčiji Windthorsta, ki jih je rekel 6. decembra l. 1890: »Katoličani so v šolskem vprašanju v nevarnem položaju, ker se vse naše šolstvo gor do vrha upravlja od protestantov in samoumevno ti gospodje pri najboljši volji se ne morejo osvoboditi svojih protestantovskih čustev in misli.« Te besede, ako protestante zamenjamo za pravoslavne, veljajo tudi za našo državo. Uprava naše države, kakor tudi šolska uprava, je v vseh višjih in odločilnih inštancah po veliki večini v rokah pravoslavnih, ki se pri najboljši volji ne morejo osvoboditi svojih čustev in naziranj, vrhtega pa naših katoliških razmer ne poznajo. Izjeme so bile redke. Srbijanski šolski zakon, ki je raztegnjen na precejšen del prečasnih krajev, je v kulturno- in cerkvenopolitičnem oziru produkt pravoslavnega duha. Izenačenje šolstva v naši državi se je zgodilo ne po zapadnem, našem vzorcu, marveč po balkanskem. Mnogoteri ukrepi prosvetnih ministrov, osobito Svetozarja Pribičevića, so dihalo protikatoliškega duha. Načrt ljudskošolskega zakona, ki je že bil predložen ter se razpravljal v narodni skupščini, pa je potem s padcem vlade narodnega bloka (Pašić-Pribičević-Zerjavove vlade) bil umaknjen, je v mnogoterih bistvenih točkah direktno nasproten

Džungla.

Roman iz afriških pragozdov.

Angleški spisal E. R. Burroughs. — Prevedel Paulus.

Pa pride čas, ko vas bo Previdnost Božja poklicala na mesto, ki vam ga je odločila! In zdi se mi, je pravil oče Konstantin ter bistro pogledal Trzana, »zdi se mi, če količkaj poznam svet in človeška srca, — da tisti čas ni več daleč!«

In Trzan je ostal v naselbini pri dobrih črnih in pri gostoljubnem očetu Konstantinu.

XIV.

Zadnja raztresenost profesorja Porterja.

Samotna jadrnica je plula ob obali zapadne ravnike Afrike proti jugu. Tesno se je držala obrežja, poraščenega z neprodinim pragozdom. Včasih se mu je približala za par metrov, pa je spet odjadrala ven na morje. Zdelo se je kakor da nekaj išče.

Vetra je bilo le malo, počasi so vozili. Štirinajst dni je že minilo, kar so zapustili Fretown, pa še ni kazalo, da bi bilo kmalu konec iskanja.

Jadrnica ni bila velika, pa lična je bila in udobna. Kapitana in šest mornarjev je štela posadka, pa kuharja, dva strežnika in šest potnikov. Porterjevi ljudje so

bili, Ine, gospod profesor in njegov tajnik Filander, Barba in mornariški poročnik Arnot s soprogo.

Iskali so Claytonovo kočo.

Sprejaj pri krmarjevi utici je stal Arnot z zemljevidom in daljnogledom v roki. Neprestano je opazoval obrežje. Profesor Porter in gospod Filander sta stopicala po krovu in razmotrivala važno vprašanje o kstenjakih afriškega pračloveka. Ine in gospa Arnotova pa sta sedeli v nizkih naslonjačih, obrnjeni proti obali. Včasih sta malo pokramljali, nato pa se se je Ine spet zatopila v svoje otožne misli.

Saj je potovala, da zadnjikrat obiše kraj, kjer je spoznala svojega junaka. Ni imela upanja, da bi njega samega še kedaj videla. Izginil je, ponesrečil se je, utonil —

Slaba je bila, bleđa. Bolezen jo je zdelala in Trzanova nesreča jo je potrla. Ni ji bilo mnogo več za življenje, edinega očeta je še imela, zanj je še hotela živeti. Na Claytona še mislila ni.

Počasi so potovali. Po noči so pristali ob obrežju, da ne bi kje kočje zgrešili, po dnevi pa so skrbno pregledovali obrežje. Da kočja še stoji, na to se niso mnogo zanašali. Utegnili so jo podreti črnici, ali pa jo je pohlomil vihar. Edino na to so se zanašali, da bodo spet spoznali obal s planoto ob morju in z džunglo v ozadju ter naravni zaliv s potokom, ki se je vanj zlival.

Končno, opoldne šestnajstega dne po odhodu iz Fretowna, ko so pravkar bili vsi pri obedu, je zadonel

spredaj pri krmarju klic: »Halo, lord Greystokejeva kočja na vidiku!«

Vsi so planili po koncu, celo profesor Porter je pozabil na svoje važne študije in naglih nog odstopical za drugimi črez krov.

Kočje seve še ni bilo videti razen v daljnogledu gospoda Arnota. Iz roke v roko je potoval, vsak se je hotel prepričati, da je res konec dolgočasne vožnje.

Pa ure in ure so minile in solnce se je nagibalo k zatonu, ko so se usidrali v zalivu in stopili na suho.

Po Arnotovem nasvetu so soglasno sklepili, da še tisti večer obišejo kočjo in grob obeh Claytonov. Po ure pozneje je stala vsa družba pri kočji.

Arnot je odprl vrata in vstopil.

»Nič se ni izpremenilo!« je pravil in se oziral po stenah, po mizi in po predalih. »Žive duše ni bilo v kočji, odkar sva jo s Trzanom zapustila.«

Ine je žalostno povescila glavo. Globoko v srcu je vkljub vsemu še vedno gojila obupno nado, da se je morebiti Trzan le vrnil h kočji.

Ni ga bilo —

Posedli so, kjer se je dalo, vzbujali spomine, ogledovali preperle Claytonove knjige, kuhinjsko orodje, različne reči, ki jih je Trzan nanosil v kočjo, in ugibali, kako je bilo mogoče živeti leta in leta v takih skrajno skromnih razmerah.

»Vzela bom vse te reči seboj v Ameriko«, je dejala Ine. V spomin na Trzana, pa tudi na njegove stariše.«